

Erotische pijpen vertellen ook een verhaal

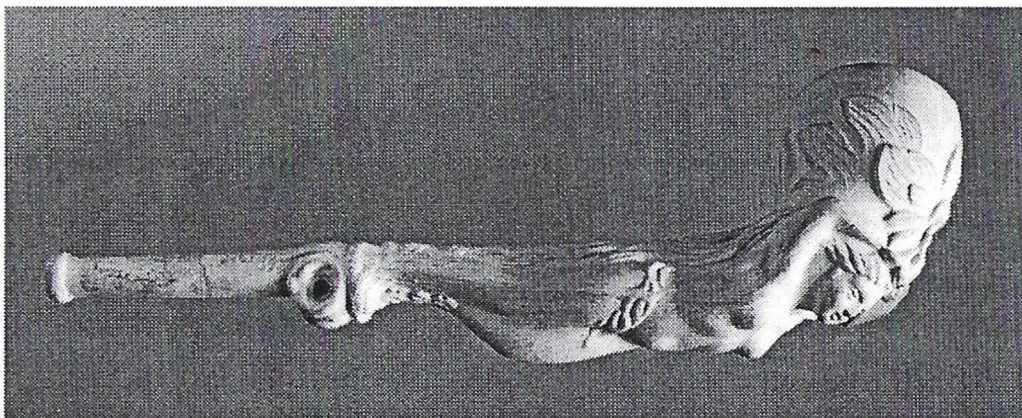
Ruud Stam (ruudstam@tabakspijp.nl)

In de 19^e eeuw waren in Frankrijk de opvattingen wat minder puriteins dan in ons calvinistische land. Daarbij komt dat Frankrijk in de 19^e eeuw een beeldhouwkundige traditie van formaat had met beeldhouwers als Bourdelle, Daumier en Rodin, om er maar enkele te noemen. In de Franse beeldende kunst was het heel gewoon was om naakten af te beelden, niet allen als illustratie van klassieke verhalen, maar ook enkel vanwege de schoonheid.

Ook bij verschillende pijpenfabrieken zijn pijpen uitgebracht met blote dames, vaak heel sereen uitgebeeld. Maar ook zijn er pijpen vervaardigd die echt te kwalificeren zijn als erotische en soms zelfs pornografische pijpen. Pijpen waar in die tijd vermoedelijk sommige mannen zich mee wensten te onderscheiden. Nu zijn in deze tijd dit soort afbeeldingen nauwelijks meer erotisch, gewend als we zijn aan veel bloot. Maar in de 19^e eeuw lag dat toch beduidend anders. Het is grappig om te zien dat verschillende pijpenfabrieken met dit genre verschillend omgegaan zijn. Ook is opvallend dat de pijpenfabrieken die dicht bij belangrijke havens lagen veel meer echt erotische pijpen hebben uitgebracht dan de verder landinwaarts gelegen fabrieken. Kennelijk was de verkoop aan zeelui hiertoe de aanleiding. De hoogtijdagen van de erotische pijp in Frankrijk lagen in het derde kwart van de 19^e eeuw.

Gambier

Van de firma Gambier ken ik drie pijpen met naakte vrouwenfiguren. Deze zijn alle gebaseerd op de Griekse en Romeinse mythologie. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het hier om heel ingetogen afbeeldingen gaat. Deze pijpen zijn: - De *Cariatide* (nr. 1264) is een pijp waarvan de steel gevormd

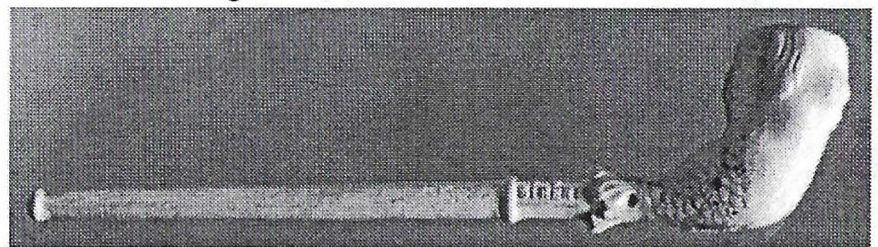
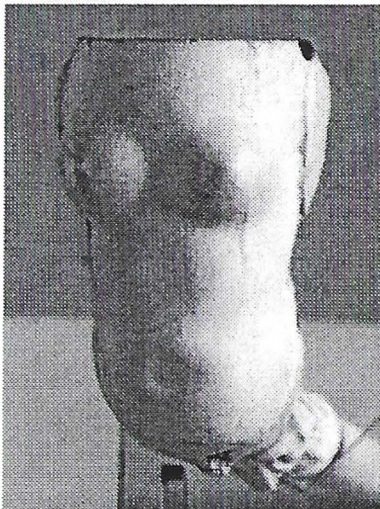


wordt door het lichaam van een vrouw. Kariatiden werden in Griekenland vaak gebruikt als zuilen.

- Ook *Flore* (nr. 1267) is op een zelfde manier afgebeeld. Flora is de Romeinse godin van de bloemen en de planten.
- Bij *la Chimère* (nr. 1133) is een gevleugelde vrouwenfiguur op de ketel aangebracht. In de Griekse mythologie is de Chimère een fantasieschepsel met de kop van een leeuw en een geit. Hoe Gambier aan deze afbeelding gekomen is, is mij onduidelijk.

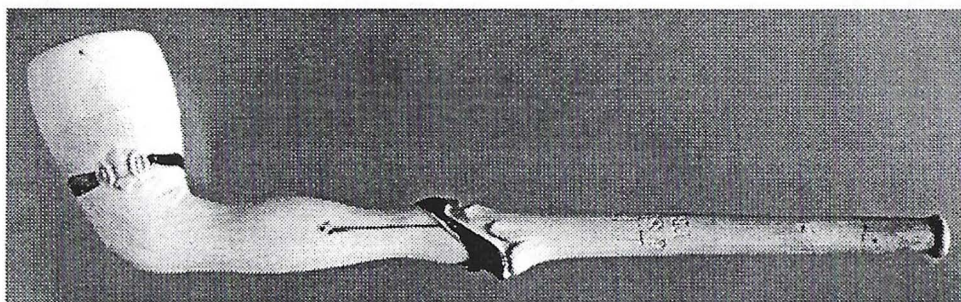
Fiolet

Van Fiolet zijn verschillende pijpen bekend met naakten. Opvallend is dat deze heel wat minder ingetogen afgebeeld zijn en dat er regelrechte erotische pijpen door deze firma gemaakt zijn. In de catalogi van ca 1830 en die van 1848 komen dergelijke pijpen nog niet voor. Helaas is mij geen latere catalogus van Fiolet bekend.



- *Le Sirene* (nr. 1793), hoewel mythologisch van oorsprong, laat hier wel heel nadrukkelijk haar blote lichaam zien. Ik zou deze pijp als een overgang tussen mythologische en erotische pijpen willen zien.

- Het *vrouwenbeen* is misschien wel de meest erotische pijp van alle hier afgebeelde pijpen. Is het tenslotte niet zo, dat deze pijp in de vorm van een



fraaie been, met een elegant schoentje en met een kous aan, de fantasie prikkelt als deze al rokend bruin

wordt terwijl de bovenrand van de kous wit blijft?

Gisclon

Ook Gisclon in Lille heeft een aantal pijpen uitgebracht die te kwalificeren zijn als tamelijk expliciete mythologische pijpen. Deze staan afgebeeld in de catalogus van 1875. Een nog vrij onschuldig voorbeeld is de *Venus Gishelle* (nr. 488) Veel explicieter zijn de *Sirène* en de *Sirène palmier* (nr. 290 en 449) en *Léda en de zwaan* (nr. 453). Regelrecht pornografisch zijn *le Coup*

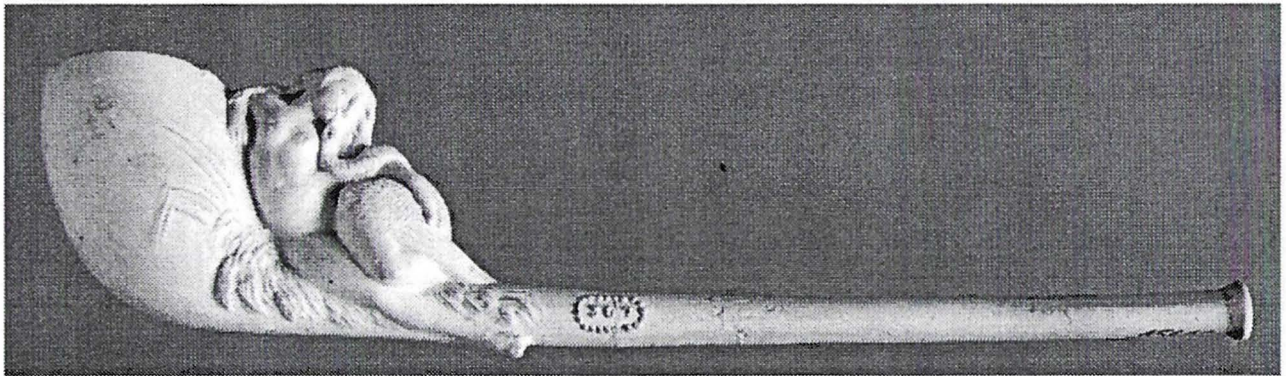
de vent, een opwaaiende rok met daaronder blote billen (nr.288) en *la Torse* (nr. 377). Ook *le Corsage* (het korset, nr. 586) en *Corsets* (nr. 220) zijn, hoewel we die nu alleen nog maar als merkwaardig kunnen zien, duidelijk erotische pijpen. Ook Gisclon heeft een vrouwenbeen uitgebracht: *Jambe á la Jarretière* (nr. 425). Veel van deze pijpen zijn ook afgebeeld in het boek *Century of Change* blz. 51-54.

Duméril

Duméril heeft in zijn catalogus van circa 1875 wel een Adam en Eva staan, genaamd *Paradis perdu*, maar ik neig er niet toe deze pijp in een van de boven genoemde categorieën in te delen. Zie *Century of Change*, p. 56.

Cretal Aine et Cie

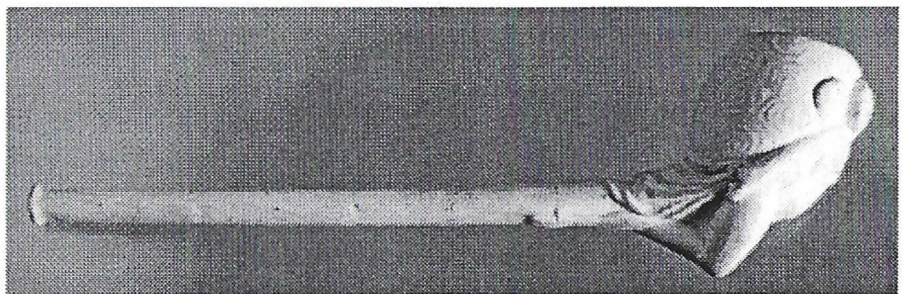
De fabriek van Cretal Aine in St. Malo is de fabriek die de meest fraaie erotische pijpen gemaakt heeft. Deze pijpenfabriek die in 1858 in bedrijf kwam, leverde veel aan zeelui in de haven van St. Malo. De volgende pijpen zijn hier afgebeeld:



- *Leda en de zwaan* (nr. 307) is de meest serene van deze pijpen.

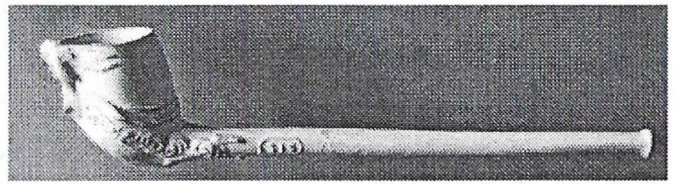


- De Engelen (nr 308) is al veel explicieter en maakt een man zeker verlangend naar de hemel.

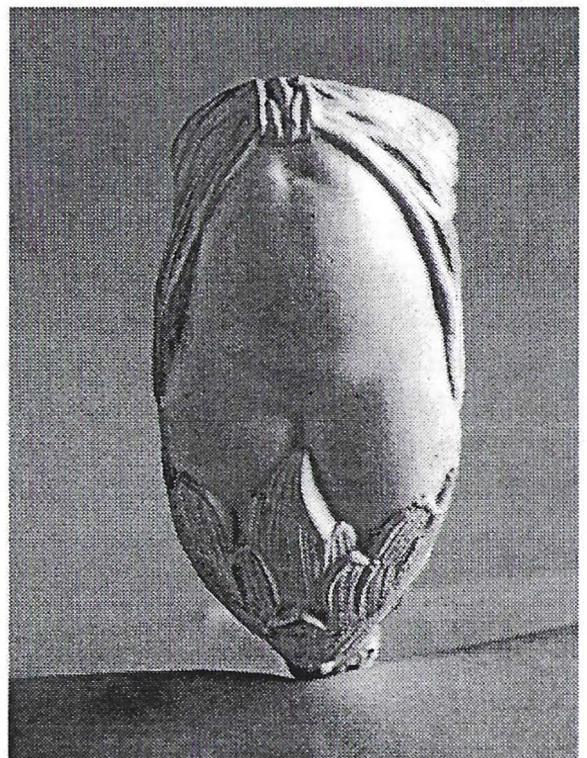




- Pijp nr. 202 is als pornografische pijp aan te duiden. Deze pijp toont slechts het onderlichaam van een vrouw tussen bladeren.



- Pijp nr. 315 laat een beeldschone naakte dame zien met wapperend haar met daaraan lange linten.



Al met al geven de erotische pijpen een duidelijk beeld van de opvattingen en zeden in die tijd en tonen tevens weer eens hoe fraai de Franse pijpen uit de tweede helft van de 19^e eeuw konden zijn.

Literatuur:

- Duco, D. H., 2004. Century of change. The European clay pipe, its final flourish and ultimate fall. 1830-1940. Amsterdam.
- Gwenaël Le Duc, L. L., Beillard, H., 1980. The St. Malo pipe-factory "Cretal Aine et Cie. (Mid-XIXth century). In: Davey, P. The archaeology of the clay tobacco pipe IV, BAR International Series 92, p. 83-108.



Een artikel over erotische pijpen staat op pagina 2562



Turkse pijpen of toch niet? Zie artikel op pagina 2571



De koningspijp van Venlo uit het begin van de 19e eeuw. Voor details zie pagina 2555